

LAUTAMIEHET KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Tuomarin ja lautamiesten välinen yhteistyö ja vuorovaikutus

Sanni Tolonen
Opinnäytettyö AMK
Kevät 2025
Oikeustradenomi
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tradenomi
Juridiikka

Tekijä: Sanni Tolonen

Opinnäytetyön otsikko: Lautamiehet käräjäoikeudessa – Tuomarin ja lautamiesten välinen yhteistyö ja vuorovaikutus

Työn ohjaaja: Pentti Seppänen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2025

Sivumäärä: 47

Opinnäytetyön tarkoituksesta oli selvittää, millä tasolla tuomarin ja lautamiesten välinen yhteistyö ja vuorovaikutus ovat nykyään rikosoikeudenkäynneissä. Lautamiesjärjestelmä on ollut osa suomalaista oikeusjärjestelmää jo vuosisatojen ajan, mutta sen tarpeellisuutta ja toimivuutta on viime vuosien aikana kyseenalaistettu paljon. Työn tavoitteena on selvittää, miten tuomarit ja lautamiehet vuorovaikuttavat oikeudenkäynneissä, mikä yhteistyössä on toimivaa ja mikä ei ja millaisia kehittämistarpeita yhteistyöllä on.

Opinnäytetyö toteutettiin käyttämällä laadullista tutkimusmenetelmää ja tietoperustassa hyödynnettiin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, artikkeleita, viranomaissivustoja ja lainsäädäntöä. Aineistonkeruumenetelmänä toimi kyselyt Oulun käräjäoikeuden rikosasioita käsitleville tuomareille ja lautamiehille.

Tutkimuksen mukaan molemmat osapuolet kokivat keskusteluilmapiirin avoimeksi ja lautamiesten näkemykset otettiin huomioon päätöksenteossa. Tutkimus tulost kertoii kuitenkin selkeän eron tuomareiden ja lautamiesten näkemysten välillä tietyillä yhteistyön osa-alueilla. Lautamiehet kokivat yhteistyön pääosin toimivaksi, kun taas tuomarit suhtautuivat kriittisemmin yhteistyön laatuun ja lautamiesjärjestelmän hyödyllisyteen. Yhteistyön laatua heikensi molempien osapuolten koulutuksen vähäisyys.

Lautamiesjärjestelmään kaivattaisiin selkeästi uudistuksia sen tarkoituksen toteuttamisen parantamiseksi. Uudistuksia voisi olla esimerkiksi molempien osapuolten koulutuksen ja ohjeistuksen lisääminen ja kehittäminen, lautamiesten roolin tarkempi rajaus, sekä asiantuntijoiden käyttö lautamiesten sijasta tietynlaisissa rikosasioissa.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Bachelor of Business Administration
Option of law

Author: Sanni Tolonen

Title of thesis: Juror's in the District Court - Cooperation and interaction between judge and juror

Supervisor: Pentti Seppänen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2025

Number of pages: 47

The purpose of the thesis was to determine the level of cooperation and interaction between the judge and the juror in criminal proceedings today. Related literature, articles, government websites and legislation were used as sources. The thesis was carried out using a qualitative research method. The data collection method was questionnaires for judges and jurors dealing with criminal cases in the Oulu District Court.

According to the study, both parties felt the discussion atmosphere was open and the views of the jurors were considered in decision-making, but the results of the study nevertheless indicated a clear difference between the views of the judges and the jurors in certain areas of cooperation. The juror's felt that the cooperation was mostly functional, while the judges were more critical of the quality of the cooperation and the usefulness of the jury system. The quality of the cooperation was weakened by the lack of training on both sides. There is a clear need for reforms to the juror system to improve the implementation of its purpose.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYSLUETTELO	4
1 JOHDANTO	6
2 HISTORIAA LAUTAMIEHISTÄ SUOMESSA	7
3 LAUTAMIESJÄRJESTELMÄ	9
3.1 Lautamiesten kelpoisuus	10
3.2 Lautamiesten valinta	10
3.3 Lautamiesten oikeudet ja velvollisuudet	11
3.4 Lautamiesten palkiot	11
3.5 Lautamiesten salassapitovelvollisuus ja esteellisyys	12
3.6 Nämemyksiä yhteistyöstä ja lautamiesjärjestelmästä	12
4 RIKOSOIKEUDENKÄYNNIN KULKU	16
4.1 Vaatimukset ja vastaukset	16
4.2 Asiaesittely	17
4.3 Todistelu	17
4.4 Loppukeskustelu	17
4.5 Päätösneuvottelu	18
5 KYSELYIDEN TUOKSET	20
5.1 Kyselyiden esittely	20
5.2 Yhteistyön sujuvuus ja sen tärkeyks oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta	21
5.3 Ohjeistus	24
5.4 Lautamiesten tuntemus roolistaan ja oikeudenkäynnin kulusta	25
5.5 Kommunikointi	25
5.6 Kysymysten kysyminen kesken oikeudenkäynnin	26
5.7 Oman mielipiteen ilmaiseminen ja perustelu	26
5.8 Epäselvydet ja ristiriidat	27
5.9 Nämemyserot ja lautamiesten näkemysten huomioon ottaminen päättösneuvottelussa	27
5.10 Lautamiesjärjestelmän hyödyllisyys	28

5.11 Osapuolten nostoja yhteistyöstä	30
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
LÄHTEET	36
LIITTEET.....	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on tuomarin ja lautamiesten välinen yhteistyö ja vuorovaikutus. Lautamiesjärjestelmä on kuulunut Suomen oikeusjärjestelmään yhtä kauan, kuin oikeusjärjestelmä on vanha. Lautamiesjärjestelmä herättää erilaisia mielipiteitä kansalaisten keskuudessa ja sen lakkauttaminen on noussut keskustelunaiheeksi nyky-yhteiskunnassa.

Lautamiesten ja tuomarin välinen yhteistyö ja päätöksenteko on vähän puhuttu ja käsitelty aihe, eikä se näy myöskään kansalaisille erityisemmin. Aiheesta löytyy myös vain vähän kirjallisuutta ja muuta materiaalia. Aihe on todella mielenkiintoinen ja yhteistyön sujuvuudella on vaikutusta oikeudenkäynnin sujuvuteen ja tuomionantoon.

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa tuomarin ja lautamiesten nykyisen yhteistyön laatua ja tasoa rikosoikeudenkäynneissä. Mielenkiintoista yhteistyöstä tekee esimerkiksi se, että lautamiehet tulevat oikeudenkäyntiin, eikä heillä ole tietoa, minkälaisista rikosasiaa istunnossa käsitellään. Työn tavoitteena on selvittää, miten tuomarit ja lautamiehet työskentelevät yhdessä oikeudenkäynneissä, mikä heidän välisessä yhteistyössä toimii ja millaisia kehittämistarpeita yhteistyöllä on.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus aiheesta ja siihen on käytetty lähteenä eri valtion oikeusjärjestelmän tahojen nettisivuja, lainsäädäntöä, aiheeseen liittyväät kirjallisuutta ja artikkeleita. Oulun Käräjäoikeuden lautamiehille ja rikosasioita käsitteleville tuomareille laadittiin kyselyt aiheeseen liittyen ja kyselyiden vastauksia käsitellään tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyö alkaa lautamiesjärjestelmän historiakatsauksella ja lautamiesjärjestelmän esittelyllä. Seuraavaksi käsitellään rikosoikeudenkäynnin kulkua, erityisesti siitä kulmasta, kun ratkaisijana on lautamies. Lopuksi kerrotaan kyselyiden tuloksista ja esitetään johtopäätökset ja pohdintaa aiheesta.

2 HISTORIAA LAUTAMIEHISTÄ SUOMESSA

Lautamiehet ovat oikeudenkäynneissä käytettäviä maallikkotuomareita. Heillä ei ole koulutusta tuomarin ammattiin, vaan he edustavat tavallisten ihmisten näkökulmaa oikeudessa. Kirsti Hakola kertoo kirjassaan "Hyvä lautamies" lautamiesten historiasta Suomessa. Suomalaisen oikeuslaitoksen historialliseen kehitykseen on aina kuuluneet lautamiehet. Vuonna 1442 Suomeen tuli ensimmäinen lautamiehiä koskeva laki. (Hakola, 1999, 14.) Tällöin Suomi oli vielä Ruotsin vallassa ja tuomarit olivat myös oikeuden suhteen maallikoita (Zaki, 2025). Lautamiehiksi valittiin kansan keskuudesta 12 vapaaehtoista miestä, joiden tuli edustaa kansaa oikeudenkäynneissä. Lautamiesten tehtävänä oli tuoda käräjille rahaavaan ääni. (Hakola, 1999, 14.).

Yhteiskuntarakenne muodostui 1500-luvulle saakka eri suvuista. Suvut ratkaisivat keskenään, selvittivätkö he oikeudenloukkaukset itse vai viedääenkö asia käräjille. Jos päädyttiin menemään käräjille, molemmat osapuolet saivat valita puoljet lautakunnasta eli kuusi lautamiestä. Tällöin lautamiehet olivat käräjillä sovittelijan roolissa, mutta 1500-luvusta alkaen lautamiehet alkoivat ratkoaa myös syyliissä- ja seuraamuskyksymyksiä. (Hakola, 1999, 14.)

Vuonna 1680 säädetyn lain vuoksi lautamiesten määrä laski aiemmasta kahdestatoista seitsemään. Tällöin myös lautamiesten sananvalta vähentyi, sillä ainoastaan yksimielisen lautakunnan kanta kumosi tuomarin kannan. Puheenjohtajina alkoivat toimia aateliset ja koulutetut tuomarit kuninkaan virkamiesten sijasta. Lautamiehiä käytettiin kansalaisten toimesta lainopillisissa luottamustehtävissä, kuten perinnönjaoissa. (Hakola, 1999, 14.)

Vuonna 1734 lakiin kirjattiin virallisesti lautakunnan kollektiivisesta äänioikeudesta. Tällöin myös lautamiesten lukumääräksi virallistettiin seitsemän. Lautamiehiä käytettiin vain kihlakunnanoikeuksissa maalla. Kaupunkien silloisissa raastuvanoikeuksissa, eli alioikeuksissa ei käytetty lautamiehiä. Tämä järjestelmä säilyi vuoteen 1993 saakka. (Hakola, 1999, 14-15.)

Vuodesta 1993 lautamiehet ovat alkaneet toimimaan kaikissa käräjäoikeuksissa. Kyseisenä vuonna Suomen tuomioistuinlaitos uudistettiin ja esimerkiksi raastuvanoikeudet ja kihlakunnanoikeudet lakkautettiin ja tilalle perustettiin käräjäoikeuksia. (Zaki, 2025.) Tällöin lautamiehet saivat itsenäisen äänioikeuden ja heille annettiin itsenäisen tuomarin velvollisuudet ja oikeudet (Hakola, 1999, 15).

Lautamiesten käyttöä perustellaan Suomessa sillä, että se vaikuttaa suotuisasti ratkaisujen sisältöön ja tuomioistuinten asemaan yhteiskunnassa. Lautamiehillä pyritään estämään tuomioistuinten etääntyminen muusta yhteiskunnasta, tukeamaan demokraattista kontrollia ja lisäämään kansalaisten luottamusta oikeuslaitokseen. Hakola kirjoittaa, että lautamiehet ovat jo kauan toimineet oikeuksissa kansan oikeustajun tulkitsijoina ja he ovat olleet kuin kansan omatunto käräjillä. Lautamiesten ajatellaan myös tuovan tavallista maalaisjärkeä lainopin rinnalle. (Hakola, 1999, 15-16.)

3 LAUTAMIESJÄRJESTELMÄ

Tässä osiossa käsitellään suomalaista lautamiesjärjestelmää. Suomessa lautamiesjärjestelmällä on pitkät ja syvälle juurtuneet perinteet. Lautamiehiä pidetään edelleen tärkeänä osana oikeudenkäymisprosessia. Nykyinen lautamiesjärjestelmä herättää mielipiteitä puoleen ja toiseen. Toisten mielestä lautamiesjärjestelmä tulisi lakkauttaa, kun taas toisten mielestä lautamiesjärjestelmän kautta toteutetaan kansan äänen kuulumista oikeudenkäynneissä, ylläpidetään yhdenvertaisuutta ja julkisuuden toteutumista, sekä estetään kansalaisten erkaantumista oikeudellisista asioista. (Hakola, 1999, 15-16.)

Suomen käräjäoikeuksissa lautamiehet osallistuvat nykyään ainoastaan rikos- ja maaoikeusasioiden käsitellyyn. Suurimmaksi osaksi lautamiehet käsittelevät vakavia rikosasioita. Tuomari voi käsitellä rikosasiän yksin, jos yhdessäkään syytekohdassa ei ole vaadittu enempää rangaistusta kuin neljä vuotta vankeutta. Mikäli vaadittu rangaistus on enemmän kuin neljä vuotta, lautamiehet kutsutaan mukaan kokoonpanoon. (Oikeusministeriö 2023, 11.)

Nykyään lautamieskokoonpanoon kuuluu yleensä yksi lainoppinut tuomari, joka toimii oikeudenkäynnin puheenjohtajana, sekä kaksi lautamiestä. (Tuomioistuinlaitos 2025.) Vuonna 2014 hallitus teki esityksen, jonka mukaan käräjäoikeus on lautamieskokoonpanossa päätösvaltainen, kun käräjäoikeudessa on puheenjohtaja ja kaksi lautamiestä, mutta käräjäoikeus on myös päätösvaltainen, jos toiselle lautamiehistä tulee este ja lautamiehiä on vain yksi. Lisäksi erikseen säädellyin edellytyksin kokoonpanoa voisi vahvistaa siten, että siinä voisi olla kolmas lautamies, mikäli sitä on asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi pidettävä perusteltuna. (HE 4/2014.) Oikeudenkäymiskaaren 6 §:n mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen yhdellä puheenjohtajalla, jos mistään syytteestä ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin neljä vuotta vankeutta. Oikeudenkäymiskaaren 1 §:n mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen myös kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos se on perusteltua erityisestä syystä. (Oikeudenkäymiskaari 4-000/1734.)

3.1 Lautamiesten kelpoisuus

Lautamiehet ovat tuomioistuimen jäseniä ja lautamiehenä toimiminen on yhteiskunnallinen tehtävä. Kansalaisten tulee voida luottaa lautamiesten harkintakyyn. Siksi lautamiehille on asetettu tietyt kriteerit, joiden tulee täyttyä, jotta voi toimia lautamiehenä. Lautamiehen on oltava Suomen kansalainen ja hänen tulee asua käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvassa kunnassa. Lautamiehen tulee olla iältään 25–65-vuotias henkilö, jonka toimintakelposuutta ei ole rajoitettu, eikä hän ole konkurssissa. Lautamiehen tehtävä on toimia puolueettomasti tuoden maallikon näkökulmaa oikeusjärjestelmään, minkä vuoksi lautamies ei voi työskennellä esimerkiksi yleisissä tuomioistuimissa, rikosseuraamuslaitoksissa, syyttäjänä, asianajajana, poliisina, eikä tullissa, eikä hän voi hoitaa myöskään ulosottotehtäviä. (Oikeusministeriö 2023, 10-11.)

3.2 Lautamiesten valinta

Lautamiehet valitaan jokaisesta Suomen kunnasta. Lautamiesten määrä riippuu kunnan asukasluvusta. Mitä enemmän asukkaita, sitä enemmän lautamiehiä kunnasta tulee. Jokaisesta kunnasta valitaan kuitenkin vähintään yksi lautamies. Lautamiehet valitaan lautamieslain mukaan niin, että he edustavat mahdollisimman tasapuolisesti kunnan väestön ikä-, elinkeino-, sukupuoli- ja kielijakaumaa. Päätöksen valinnasta tekee kunnanvaltuusto. (Lautamieslaki 2016/675, 1:4 §.) Kunnanvaltuusto valitsee lautamiehet valtuiston toimikautta vastaavaksi ajaksi, eli neljäksi vuodeksi (Oikeusministeriö 2023, 4).

Käräjäoikeuden laamanni huolehtii siitä, että lautamiehet osallistuvat istuntoihin vuorojärjestyksessä. Jos lautamies on ollut mukana istunnossa 20 päivänä kalenterivuoden aikana, hän ei sinä vuonna saa enää osallistua istuntoihin, ellei kyse ole saman asian käsittelyn jatkamisesta (Lautamieslaki 1:7 §.)

3.3 Lautamiesten oikeudet ja velvollisuudet

Lautamiehet ovat käräjäoikeuden täysivaltaisia jäseniä, heillä on tuomarin valta ja yksilöllinen äänioikeus. Lautamiehillä on oikeus saada työstään asianmukaista korvausta. Lautamies voi saada herastuomarin arvonimen menestyksekästä lautamiesurasta, jos se on kestnyt vähintään kymmenen vuotta. Lautamiehillä on oikeus myös kieltäytyä lautamiehen tehtävästä, mikäli lautamies on täyttänyt 60 vuotta, hän on toiminut samassa luottamustoimessa neljä edellistä vuotta tai kunnallisissa luottamustoimissa yhteensä kahdeksan vuotta tai jos hänellä on muu pätevä syy vapautukselle. (Tuomioistuinlaitos 2025.)

Lautamiehen velvollisuuksia on tuomarinvakuutuksen antaminen, esteellisyyden ilmoittaminen, vaitiolovelvollisuus, läsnäolovelvollisuus ja sidonnaisuusilmoitus. Läsnäolovelvollisuus tarkoittaa sitä, että lautamiehen tulee olla istunnossa koko sen keston ajan. Sairastumisesta tulee ilmoittaa viipymättä käräjäoikeudelle. (Tuomioistuinlaitos 2025.) Sidonnaisuusilmoitus tarkoittaa sellaisen ilmoituksen tekemistä tarkastuslautakunnalle, jolla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa. Tällaisia tehtäviä voi olla esimerkiksi johto- ja luottamustehätöt elinkeinotoimintaa harjoittavassa yrityksessä tai yhteisössä, merkittävä varallisuus tai muu vastaava sidonnaisuus. (Kuntaliitto 2025.)

3.4 Lautamiesten palkkiot

Lautamieslain mukaan lautamiehille maksetaan palkkiota ja mahdollisten kustannusten korvausta valtion varoista. Palkkion lisäksi lautamies voi saada korvausta ansionmenetyksestä, matkakustannuksista tai muista mahdollisista kustannuksista, kuten sijaisen palkkaamisesta tai lastenhoidon järjestämisestä. Lautamies voi saada myös päivärahaa. (HE 136/2018.)

Tuomioistuinvirasto vahvistaa lautamiehen palkkion. 1.1.2022 voimaan tulleen tuomioistuinviraston päätöksen (TiV 1271/2021) mukaan lautamiehille maksetaan palkkiota istuntopäivän pituuden mukaan niin, että palkkio on 70 euroa, jos istunto kestää enintään 6 tuntia, 95 euroa jos istunto kestää yli 6 tuntia tai 120 euroa, jos istunto kestää yli 9 tuntia. (Oikeusministeriö 2023, 13.)

3.5 Lautamiesten salassapitovelvollisuus ja esteellisyys

Lautamiehet ovat salassapitovelvollisia, kuten muutkin tuomioistuimen jäsenet. Erityisesti lautamiesten kohdalla salassapitovelvollisuus liittyy neuvotteluihin, joita he kävät tuomarin ja muiden tuomioistuimen jäsenien kanssa. Yleensä asia tulee julkiseksi pääkäsittelyn jälkeen, mutta esimerkiksi päätösneuvottelun sisälöstä ei saa puhua milloinkaan. (Hakola, 1999.)

Lautamies ja kuka tahansa muu oikeuden jäsen on esteellinen, jos asianosaiselle tai muulle henkilölle syntyy perusteltu aihe epäillä jäsenen puolueettomuutta kyseessä olevassa asiassa. Tällöin jäsenen on oma-aloitteisesti vetäydyttävä pois jutun käsittelystä. Esteellisyys tulee kyseeseen yleensä silloin, jos tuomioistuimen jäsen on läheisessä suhteessa asianosaiseen tai muuhun oikeudenkäyntiin liittyvään asiaan tai tahoon. Esteellisyys voi olla esimerkiksi sukulaisuussuhde, entinen työ- tai liikesuhde tai samaan yhteisöön kuuluminen. (Tuomioistuinlaitos 2025.)

3.6 Näkemyksiä yhteistyöstä ja lautamiesjärjestelmästä

Tuomarin ja lautamiesten välinen yhteistyö tapahtuu ainoastaan oikeudenkäyneissä. Lautamiehet tulevat istuntoon, eivätkä he välittämättä tiedä käsiteltävästä asiasta mitään. Sonia Zakin artikkelissa ”Tavikset tuomareina” Zaki kirjoittaa lautamiehistä, heidän työskentelystään ja heidän roolistaan oikeudenkäynneissä. Hän haastatteli käräjätuomareita, notaareita ja syyttäjiä eri puolelta Suomea. Heistä ainoastaan yksi syyttäjä oli sitä mieltä, että lautamiesjärjestelmä tulisi säilyttää ja lautamiehillä tulisi olla enemmän valtaa. Yleisesti katsoen lautamiesten kanssa työskentely saa enemmän negatiivista kuin positiivista palautetta, varsinkin tuomareilta.

Haastateltavat tuomarit kokivat yhteistyön lautamiesten kanssa hankalaksi, koska kaikki eivät ymmärrä tehtävän vakavuutta, mistä seuraa esimerkiksi tunnepohjaisia mielipiteitä, myöhästymisiä ja keskittymisen puutetta. Monet tuomarit olivat myös sitä mieltä, että lautamiesten ennakoasenteet vaikeuttavat myös heidän arvointikykyään ja he kiinnittävät monesti huomiota epäolennaisuksiin.

Toisaalta osa tuomareista kertoi jättäneensä vastaamatta lautamiesten kysymyksiin istunnon aikana, koska ei koe kysymysten olevan relevantteja. (Zaki, Sonia 2025.) Kysymykset olisi kuitenkin hyvä tuoda esille, jotta lautamiehen edellytykset ratkaista asia oikeudenmukaisella tavalla toteutuu ja jotta he saisivat heitä askarruttaviin kysymyksiin vastaukset. Yhteistyö ei toimi, jos toisen sivuuttaa täyssin. Hyvä puoli lautamiesten kanssa työskentelyssä on tuomareiden näkökulmasta lautamiesten parempi osaaminen maa-oireusasioissa (Zaki, Sonia 2025).

Zaki haastatteli myös Maallikkotuomarit ry:n puheenjohtajaa, lautamies ja herastuomari Janne Heilimää. Hän toteaa lautamiesjärjestelmän hyväksi puoleksi lautamiesten tuoman maalaisjärjen ja kansan änen kuuluvuuden istunnoissa. Heilimä oli sitä mieltä, etteivät lautamiehet saisi tarttua epäolennaisuuksiin tai antaa omien asenteiden vaikuttaa oikeudenkäynneissä. Hänen mielestään tästä voisi ehkäistä paremmilla kouluttautumismahdollisuksilla ja sillä, että tuomarit selittäisivät jutun selkeästi ennen istunnon alkua lautamiehille, jotta heidän olisi helppomi pysyä asiassa. Heilimä kertoo myös, että tuomarit pyrkivät usein siihen, että lautamiehet olisivat hänen kanssaan samaa mieltä ja päättösneuvottelun lopputulos olisi mahdollisimman lähellä heidän omaa näkemystään. (Zaki, Sonia 2025.) Lautamiesten tehtävä on kuitenkin tuoda kansalaisten näkökulmaa oikeudenkäyntiin, ei myötäillä tuomaria heidän haluamallaan tavalla, koska silloin heidän merkityksensä oikeudenkäynneissä ei toteudu. Artikkelissa mainitaan, että tuomarin selittääessä juttua lautamiehille, monesti tuomari saattaa ymmärtää paremmin selittääessään ja voi huomata puutteita esimerkiksi omissa perusteissa.

Artikkelin perusteella tuomareilla ja lautamiehillä tuntuu olevan puolin ja toisin ongelmia toisen osapuolen toiminnassa. Tuomareiden ja lautamiesten yhteistyössä korostuu toisen osapuolen huomioiminen ja kuunteleminen. Yhteistyön toimivuudeksi tarvitaan hyvää kommunikaatioita ja positiivista asennetta työskentelyyn toisen osapuolen kanssa.

Lautamiesten kyseenalaisesta työskentelystä kertoo tapaus, jossa lautamies nukkasi kesken oikeudenkäynnin. Ylen artikkelin mukaan lautamies nukkui murha-oikeudenkäynnissä, jonka takia tapaus jouduttiin ottamaan uudelleen käsiteltäväksi Vaasan hovioikeuden päätöksellä. Hovioikeuden mukaan puheenjohtajan

olisi pitänyt puuttua tiukemmin lautamiehen nukkumiseen ja arvioida, olisiko pääkäsittelyn jatkamiseen ollut edellytyksiä tällaisessa vakavassa rikosasiassa. (Vi-hanta, Ari 2023.) Lautamiehellä ei kyseisessä tapauksessa ollut edellytyksiä pystyä osallistumaan ratkaisuharkintaan, sillä hän oli nukkunut osan oikeudenkäynnistä. Lautamies ei luultavasti ymmärtänyt oikeudenkäynnin merkitystä, sillä pystyi nukahtamaan istunnossa. Lautamiesten toiminnasta istunnossa vastaa viimekädessä puheenjohtaja, jonka tulee puuttua oikeudenkäyntiä haittaaviin tekijöihin. Lautamiehen nukkuminen on myös haitannut puheenjohtajan keskittymistä itse asiaan, sillä hän on joutunut herättellä lautamiestä kesken istunnon.

Suomea puhutti 2022 vuonna tapaus, jossa lautamiehet äänestivät käräjätuomarin kannan kumoon seksuaalirikosasiassa äänin 2-1. Ammattituomarin mukaan tapauksessa oli vakuuttavaa näyttöä tapahtuneesta rikoksesta. Lautamiesten perustelu raiskaussyytteen hylkäämiseen oli teon uhrin osallistuminen tv-sarjan kuvauskiin muutama kuukausi teon jälkeen. Heidän mukaansa raiskauksen uhri ei pystyisi osallistumaan tv-ohjelmaan niin nopeasti tällaisen tapahtuman jälkeen ja perustelivat ratkaisuaan yleisellä elämänkokemuksella. Tällaisesta väitteestä ei ole olemassa tutkimustietoa. Rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvanen mukaan lautamiesten perustelut olivat hatarat. Hän nostaa esille lautamisten roolista lisätä luottamusta suomalaisessa oikeusjärjestelmässä. Tällaisen tapauksen jälkeen herääkin kysymys, lisäävätkö vai vähentävätkö he luottamusta? (Knapp, Noora 2022.)

Rikos- ja prosessioikeuden professori Tolvanen analysoi lautamiesjärjestelmää myös Päivi Tolosen vuonna 2022 kirjoittamassa artikkelissa "Lautamiesten koulutusta tulisi lisätä, arkijärjenkäyttö ei riitä tuomitsemistoiminnassa". Hän kertoo esimerkiksi, että ollaan vaarallisilla vesillä, jos lautamies käyttää näytön arvioinissa omaa elämänkokemusta. Esimerkiksi aiemmin mainittuun raiskausoireidenkäyntiin viitaten Tolvanen kertoo, ettei rikoksen kohteeksi joutumisen jälkeisestä käyttäytymisestä voida tehdä johtopäätöksiä, koska yksilöt reagoivat asioihin eri tavalla. Tolvanen korostaa kuitenkin, että tuomaritkin tekevät joskus virheitä. Ratkaisuksi tällaisten lautamiesten virhearvointeihin Tolvanen ehdottaa lautamiesten parempaa kouluttautumista, sekä lautamiesjärjestelmän korvaamista esimerkiksi talous- ja seksuaalirikoksissa alan tunteviin ammattilaisiin.

Lautamiesjärjestelmän säilyttämistä on pohdittu viimeksi vuonna 2003, joten aiheesta tulisi Tolvasen mielestä tehdä uusi, ajankohtainen selvitys.

4 RIKOSOIKEUDENKÄYNNIN KULKU

Rikosprosessi voidaan jakaa neljään päävaiheeseen; poliisin suorittamaan esitutkintaan, syyttäjän syyteharkintaan, oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa ja täytäntöönpanoviranomaisten hoitamaan rangaistuksen täytäntöönpanoon (Jokela, Antti 2008.). Tässä luvussa käydään läpi tuomioistuimen oikeudenkäynnin tyypillisen rikosoikeudenkäynnin kulku. Asia on viipymättä määrärtävä päätösittelyyn, kun valmistelut ovat toimitettu (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5:12 §). Ennen päätösittelyn aloittamista todetaan mahdolliset esteet. Tavallisimmat esteet ovat asianosaisen tai todistajan poissaolo. Muita esteitä voi olla esimerkiksi asianosaisen esittämä uusi tärkeä seikka tai todiste, johon vastapuolella on oikeus perehtyä syvemmin. Tämän jälkeen puheenjohtaja, eli yleensä tuomari käy läpi oikeudenkäynnin kulun ja sen eri vaiheet. Tämä vaihe käydään läpi, jotta lakia vähemmän tuntevat asianosaiset ymmärtävät paremmin oikeudenkäynnin kulun ja se toteuttaa oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen toteutumista mahdolliselle yleisölle. Oikeudenkäynneissä kaikkien osapuolten tulee noudattaa laillista oikeudenkäytijärjestystä. Varsinkin vakavimmissa rikosjituissa asianomistajilla ja vastaajalla on avustajat, jotka hoitavat puhumisen oikeudenkäynnissä asianosaisten puolesta. (Jokela, Antti 2015, 35-36.)

4.1 Vaatimukset ja vastaukset

Varsinainen asian päätösittely alkaa sillä, kun syyttäjä esittää haastehakemukseen mukaiset vaatimuksensa. Tämän jälkeen asianomistaja eli rikoksen "uhri" esittää vaatimuksensa. Asianomistaja voi joko yhtyä syyttäjän rangaistusvaatimukseen tai esittää siitä poikkeavan rangaistusvaatimuksen. Lisäksi asianomistaja voi esittää yksityisoikeudelliset vaatimuksensa, mikäli syyttäjä ei niitä aja. Seuraavaksi vastaajalle annetaan tilaisuus ottaa kantaa syyttäjän ja asianomistajan vaatimuksiin. Vastaaja voi joko kiistää tai myöntää vaatimukset. Vastaajan ollessa passiivinen, se tulkitaan kiistämiseksi. (Helenius & Linna 2024, 457-458.)

4.2 Asiaesittely

Seuraavana oikeudenkäynnissä on vuorossa asiaesittely, jossa syyttäjä kertoo mitä asiassa on tapahtunut ja perustlee kantansa (Helenius & Linna 2024, 458). Tämä vaihe valmistaa tuomioistuimen todistelua varten (Jokela, Antti 2015, 39). Mikäli vastaaja on tunnustanut teon, syytettä voidaan käsitellä suhteellisen lyhyesti. Asiaesittely on tärkeä osa oikeudenkäytäviä silloin, kun vastaaja kiistää teon. (Helenius & Linna 2024, 458.)

4.3 Todistelu

Todistelu voidaan jakaa kahteen osaan; kirjallisiin todisteisiin ja henkilötodisteluun. Kirjallisen todistelun aloittaa syyttäjä, jonka jälkeen asianomistaja ja vastaaja voivat esittää omat kirjalliset todisteensa. Syyttäjän ja asianomistajan kirjallisia todisteita ovat yleensä lääkärinlausunnot, erilaiset laskut tai tositteet petos- ja kirjanpitöröksissä ja poliisin laatimat valokuvat ja tapahtumapaikkapiirrokset. Kirjallisina todisteina voidaan myös esittää esimerkiksi valvontakameratallenteita tai hätäkeskustallenteita, tai muita video- ja ääninäytteitä. Vastaajan puolelta todistelua voi olla esimerkiksi todistukset ajo-oikeuden tarpeesta työpaikan säilyttämisen vuoksi ajokieltoasiassa. Mikäli todistelu on salaista, istuntosalista poistetaan kaikki muut, paitsi asianosaiset. (Jokela, Antti 2015, 40-41.)

Henkilötodistelun tarkoituksesta on kuulla esimerkiksi vastaajaa tai asianomistaja tai muuta todistajaa tai asiantuntijaa todistelutarkoituksessa. Todistajien on aina puhuttava totta ja yleensä heiltä pyydetäänkin todistajan vakuutus. Todistajat vastaavat syyttäjän, asianomistajien, vastaajan ja puheenjohtajan kysymyksiin ja heidän on kerrottava asiaan liittyen kaikki mitä he tietävät. (Jokela, Antti 2015, 41-43.)

4.4 Loppukeskustelu

Loppulausunnoissaan jokainen asianosainen ottaa kantaan todisteluun, rikostunusmerkiston soveltuvuuteen ja muihin edellytysten toteutumiseen ja

seuraamuksiin. Lopuksi syytetystä varataan tilaisuus lausua asiasta. Syttäjällä on virkansa puolesta annettava loppulausunto, muille asianosaisille se ei ole pakollista, mutta hyvän asianajajatavan mukaan avustajilta vaaditaan loppulausunnot. Loppulausunnossa syttäjä esittää, miten hänen mielestään tuomioistuimen tulisi asia ratkaista, todistelu vedetään yhteen niin, että oikeus ja jos kokoonpanossa on mukana lautamiehiä, hekin ymmärtäväät varmasti kaiken. Syttäjän tulee kyetä osoittamaan, että näytetyksi väitetty tapahtumankuvaus täyttää rikostunnusmerkiston. Sitten seuraa seuraamuskeskustelu, jossa tuodaan esiin tekijöitä, jotka vaikuttavat rangaistuslajin valintaan ja rangaistuksen mittamiseen. (Jokela, Antti 2015, 45-49.)

4.5 Päätösneuvottelu

Tuomarin ratkaisuharkinnan tai kansliatuomion sijasta lautamieskokoonpano pitää puolestaan päätösneuvottelun, jolloin asianosaisten ja yleisön on poistuttava käräjäsalista. Päätösneuvottelun alussa lakimiespuheenjohtaja selostaa lautamiehille jutun keskeiset piirteet ja kertoo, mitä laki sanoo tapauksesta, jonka jälkeen hän lausuu oman kantansa asiaan. Seuraavaksi lautamiehet kertovat mielipiteensä virkaikäjärjestyksessä nuorimmasta vanhimpaan ja ratkaisusta neuvoitellaan. Mikäli osapuolten kannat eroavat toisistaan, pidetään äänestys. (Tuomioistuinlaitos 2025.) Mikäli äänestys menee tasapainottamattomaksi, mahdollinen hävinnyt kanta kirjataan tuomiolle. Mikäli äänestyksessä on useampi kuin kaksi mielipidettä ja kaikilla mielipiteillä on saman verran kannattajia, tulee vastaajalle epäedullisimman mielipiteen puolesta annetut äänestysyhdistä sijoittaa lähinnä olevan mielipiteen puolesta annettuihin ääniin (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 10:3 §).

Mikäli äänestämiseen päädytään, etenee äänestäminen siten, että ensimmäiseksi äänestetään siitä, onko sytte hylättävä vai hyväksyttävä ja kuinka sytteessä tarkoitettu teko on rikosoikeudellisesti arvioitava. Toiseksi äänestetään siitä, onko syylliseksi todettu tuomittava vai jätettävä tuomitsematta rangaistukseen. Kolmanneksi äänestetään siitä, onko tuomioistuimen rikoslain 7 luvun 6 §:n nojalla määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös nyt käsiteltävää

rikosta. Seuraavaksi äänestetään seuraamuksen lajista ja suuruudesta ja viimeiseksi muista mahdollisista seuraamusta koskevista kysymyksistä. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 10:1 §.) Tuomioistuimen jäsenen on lausuttava jokaisesta ratkaistavasta kysymyksestä (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 10:4 §).

5 KYSELYIDEN TULOKSET

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä toimivat kyselyt. Laadin kyselyt Oulun käräjäoikeuden lautamiehille ja tuomareille aiheesta, jotta saisin mahdollisimman konkreettisen käsityksen heidän välisestä vuorovaikutuksesta molempien osapuolten näkökulmasta. Kyselypohjen teossa on käytetty apuna tekoälyä.

5.1 Kyselyiden esittely

Kyselyn kysymykset on aseteltu niin, että molemmille osapuolille on samantyypisiä kysymyksiä, joita voi vertailla keskenään. Molemmilta osapuolilta on kuitenkin myös kysytty vain kyseistä tutkimusryhmää koskevia kysymyksiä.

Kyselyt lähetettiin Oulun käräjäoikeuden rikosasioita käsitteleville tuomareille, sekä Oulun käräjäoikeuden lautamiehille. Kyselyt tehtiin käyttäen Google Forms-alustaa. Kyselyt toteutettiin täysin anonymisti. Vastausaikaa kyselyihin oli kaksi viikkoa. Kysymysten laativisessa on käytetty kolmea eri kyselymenetelmää. Ensimmäinen on viisiportainen asteikko, eli Likertin asteikko (täysin samaa mieltä-jokseenkin samaa mieltä-ei samaa eikä eri mieltä-jokseenkin eri mieltä-täysin eri mieltä), joka antaa hyvän kokonaiskuvan kohderyhmän mielipiteistä ilman useita ja monimutkaisia kysymyksiä (Trustmary 2024). Toisena on käytetty lineaarista asteikkoa sisältäen luvut 1–10 ja kolmantena monivalintavaihtoehtoa (usein-joskus-harvoin-ei koskaan). Lisäksi molemmissa kyselyissä on lopussa mahdollisuus kertoa vapaamuotoisesti jotain muuta asiaan liittyvää.

Tutkimus on tehty käyttäen laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella eli kvatitatiivisella tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntausta, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen menetelmän piirteitä ovat esimerkiksi tutkimuskohteen taustoihin, tarkoitukseen, merkitykseen ja ilmaisun liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2025.) Laadullinen tutkimusmenetelmä tukee työni tavoitetta. Tutkimuskysymyksenä työssä on "Mikä on käräjätuomareiden ja lautamiesten yhteistyön ja vuorovaikutuksen tila tällä hetkellä?" .

Kyselyt lähetettiin 24 tuomarille ja 86 lautamiehelle. Kyselyihin vastasi 12 tuomaria eli 50 prosenttia. Lautamiehistä kyselyyn vastasi 50 eli 58 prosenttia. Lautamiesten vastausprosentti oli hieman tuomareita suurempi. Kysely lähetettiin tuomareiden työsähköpostiin, kun taas lautamiesten kyselyt lähetettiin heidän käräjäoikeudelle ilmoittamaansa sähköpostiosoitteeseen, joka on usealla henkilökohdalla sähköpostiosoite. Tämä saattaa vaikuttaa kyselyaktiivisuteen. Tuomarit pystyvät vastata kyselyyn vain työajalla, kun taas ainakin osa lautamiehistä myös vapaa-ajalla.

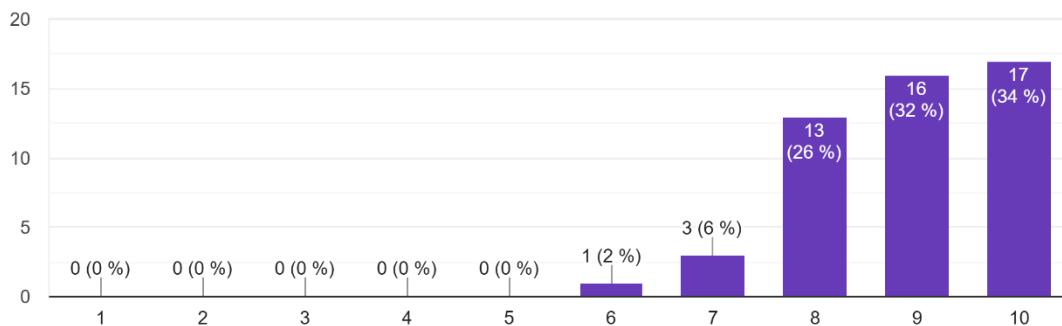
Kyselyiden ensimmäiset kysymykset olivat "Kuinka kauan olet toiminut tuomarina?" ja "Kuinka kauan olet toiminut lautamiehenä?". Kyselyt aloitettiin näillä kysymyksillä, jotta saadaan käsitys kyselyn vastaajien kokemuksesta asiaan liittyen. Tuomareista 25 % oli toiminut tuomarina alle 5 vuotta, 41,7 % 5-10 vuotta ja 33,3 % yli 11 vuotta. Lautamiehistä 50 %, eli puolet oli toiminut tehtävässä 1-5 vuotta ja loput yli 6 vuotta. Kukaan lautamiehistä ei ollut toiminut alle vuotta tehtävässään.

5.2 Yhteistyön sujuvuus ja sen tärkeys oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuden kannalta

Ensimmäisenä vertailuluontoisena kysymyksenä molemmille osapuolille esitettiin yleinen kysymys osapuolten välisestä yhteistyöstä; "Kuinka sujuvana koet yhteistyön toisen osapuolen kanssa?". Kysymykseen vastattiin asteikolla 1-10, numeron 1 ollessa "erittäin haastavana" ja numeron 10 ollessa "erittäin sujuvana".

Kuinka sujuvana koet yhteistyön tuomarin kanssa oikeudenkäynnin aikana?

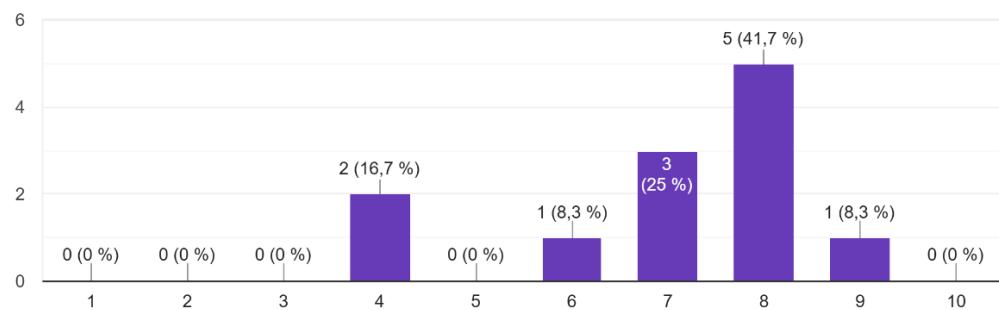
50 vastausta

Kuva 1 Lautamiesten vastaukset yhteistyön sujuvuuteen liittyen

Kuinka sujuvana koet yhteistyön lautamiesten kanssa oikeudenkäynnin aikana?

12 vastausta

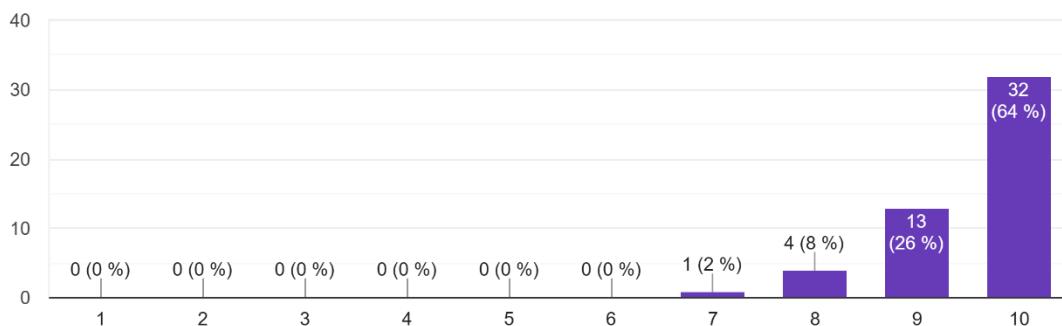
Kuva 2 Tuomareiden vastaukset yhteistyön sujuvuuteen liittyen

Eniten lautamiehiä, yhteensä 17, vastasi luvun 10, eli kaikista parhaan mahdollisen vaihtoehdon. Tuomareista eniten vastattiin lukua 8, mutta myös esimerkiksi lukua 4 äänestettiin kahdesti. Tuomareiden vastausten keskiarvo oli 7 ja lautamiesten 8,9. Lautamiehet kokivat yhteistyön olevan selvästi sujuvampaa verraten tuomareiden mielipiteeseen.

Tiivistävänenä kysymyksenä molemmille osapuolille esitettiin kysymys, " Kuinka tärkeänä pidät tuomarin ja lautamiesten välistä toimivaa yhteistyötä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta?".

Kuinka tärkeänä pidät tuomarin ja lautamiesten välistä toimivaa yhteistyötä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta?

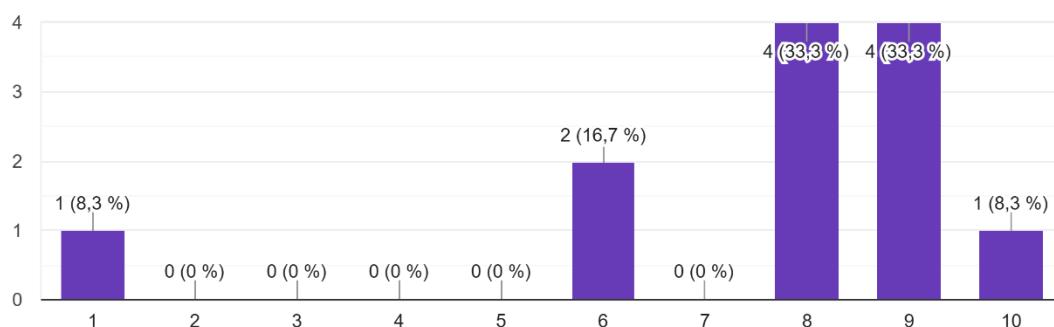
50 vastausta

Kuva 3 Lautamiesten vastaukset liittyen yhteistyön tärkeyteen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta

Kuinka tärkeänä pidät tuomarin ja lautamiesten välistä toimivaa yhteistyötä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta?

12 vastausta

Kuva 4 Tuomareiden vastaukset liittyen yhteistyön tärkeyteen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta

Lautamiesten vastaukset ovat painottuneet lukujen 7-10 välille, joista luku 1 vastaa "En ollenkaan tärkeänä" ja luku 10 "Erittäin tärkeänä". Jopa 64 % lautamiehistä vastasi luvun 10. Keskiarvo lautamiesten vastauksista kysymyksiin oli 9,5. Tuomareiden vastauksissa vastauksia on lukujen 1-10 välillä, eniten kuitenkin luvuissa 8 ja 9 (66,6 %). Yksi tuomari on vastannut ääripään 1 "En ollenkaan tärkeänä". Keskiarvo tuomareiden vastauksista kysymyksiin oli 7,6.

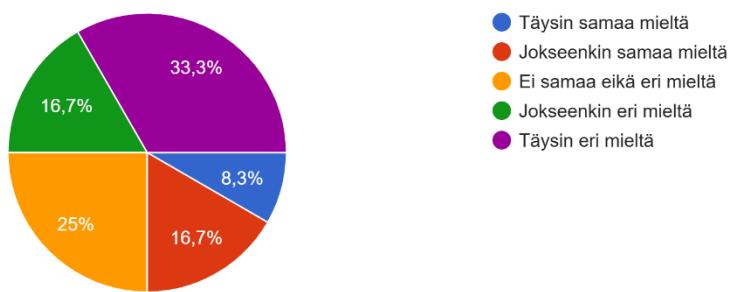
5.3 Ohjeistus

Seuraava kysymys lautamiehille kuului, "Saan tuomarilta riittävästi tukea ja ohjausta ennen oikeudenkäyntiä ja sen aikana". Vastaukset olivat melko yksimielisiä. Lautamiehistä 92 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Lautamiehet siis kokevat saavansa riittävästi tukea ja ohjausta tuomarilta.

Tuomareiltä puolestaan kysyttiin, ovatko he saaneet riittävästi ohjausta lautamiesten kanssa työskentelyyn. Tämä kysymys aiheutti kysymyksistä eniten hajontaa vastauksissa saman tutkimusryhmän sisällä.

Olen saanut riittävästi ohjeistusta lautamiesten kanssa työskentelyyn.

12 vastausta

Kuva 5 Kysymys "Olen saanut riittävästi ohjeistusta lautamiesten kanssa työskentelyyn."

Eniten vastattu vastausvaihtoehto oli "Täysin eri mieltä", jota vastasi 4 tuomaria. Tuomareista 25 % vastasi neutraalin vaihtoehdon ja "Jokseenkin eri mieltä" ja "Jokseenkin samaa mieltä" -vaihtoehtoihin vastasi molempien 2 tuomaria. Vain yksi tuomari oli täysin samaa mieltä siitä, että ohjeistus työskentelyyn lautamiesten kanssa on riittävä. Kyselyn lopussa olevaan avoimeen kysymykseen yksi kyselyyn vastanneesta tuomareesta avasi tätä kysymystä enemmän. Hän totesi, ettei tuomareille ole olemassa ohjeistusta lautamiesten kanssa työskentelyyn, vaan työskentely perustuu omiin ja toisilta kuultuihin kokemuksiin.

5.4 Lautamiesten tuntemus roolistaan ja oikeudenkäynnin kulusta

Seuraava kysymys käsitteili lautamiesten oikeudenkäynnin kulun tuntemusta ja käsitystä heidän roolistaan ja tehtävästään oikeudenkäynnissä. Lautamiehistä 76 % oli "Täysin samaa mieltä" ja loput 24 % "Jokseenkin samaa mieltä" siitä, että he kokevat tuntevansa roolin ja tehtävänsä oikeudenkäynnissä hyvin. Jokainen lautamies siis koki tuntevansa oikeudenkäynnin kulun, roolin ja tehtävänsä, eikä yksikään vastannut neutraalia tai eriävää mielipidettä. Tuomareiden vastaukset erosivat selkeästi lautamiesten vastauksista. Puolet tuomareista vastasi olevansa jokseenkin eri mieltä siitä, että lautamiehet ymmärtäisivät roolin oikeudenkäynnissä edes riittävän hyvin. Tuomareista 33,3 % vastasi neutraalin vaihtoehdon ja 16,7 % eli 2 tuomareista vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä kysymyksestä. Lautamiehet siis kokevat ymmärtävänsä roolin hyvin oikeudenkäynnissä, mutta suurin osa tuomareista on eri mieltä asiasta.

5.5 Kommunikointi

Lautamiehiltä kysyttiin näkemystä siitä, kokevatko he, että tuomarit kannustavat heitä avoimeen keskusteluun ja mielipiteiden esittämiseen. Lautamiehistä 50 % oli täysin samaa mieltä, 36 % jokseenkin samaa mieltä ja loput vastaukset jakautuivat tasaisesti 6 prosentin kannatuksella "Jokseenkin eri mieltä" ja neutraaliin vastausvaihtoehtoon ja vain yksi lautamies oli täysin eri mieltä siitä, että tuomarit kannustaisivat avoimeen keskusteluun ja mielipiteiden esittämiseen.

Tuomareilta kysyttiin hieman aiempaan lautamiehille esitettyyn kysymykseen viittaten, kokevatko tuomarit, että lautamiehet voivat osallistua pääösneuvottelu-keskusteluun vapaasti ilman pelkoa arvostelusta. Tuomareista 75 % vastasi täysin tai jokseenkin samaa mieltä -vastauksen ja loput 25 % vastasi neutraalin vastausvaihtoehdon. Tuomareiden ja lautamiesten näkemykset vapaasta keskustelusta ja mielipiteiden esittämisestä ilman arvostelua ovat vastausten perusteella linjassa keskenään. Molemmat osapuolet kokivat keskustelun olevan suurimaksi osaksi avointa ja arvosteluvapaata.

5.6 Kysymysten kysyminen kesken oikeudenkäynnin

Aiemmin käsitellyssä Sonia Zakin artikkelissa lautamiehistä nousi esille epäosveliaat kysymykset lautamiesten puolelta oikeudenkäynneissä. Siksi kyselyssä oli kysymys molemmille osapuolille lautamiesten kysymysten esittämisestä oikeudenkäynnin aikana. Yli puolet lautamiehistä (52 %) vastasi, ettei kysy kysymyksiä juuri koskaan. Lautamiehistä 30 % vastasi kysyvänsä kysymyksiä joskus tai harvoin ja yksi lautamies vastasi kysyvänsä kysymyksiä usein oikeudenkäynnin aikana. Tuomareiden näkökulmat erosivat enemmän toisistaan. Heistä 33,3 %, eli 4 tuomaria vastasi "Usein" ja saman verran vastasi "Ei juuri koskaan. Loput vastasivat "Joskus" tai "Harvoin". Tämä kysymys jakaa selkeästi tuomareita ja saattaa olla hyvin tuomarikohtaista, millä tyyllillä tuomari johtaa oikeudenkäyntiä. Tuomareille esitettiin myös kysymys kesken oikeudenkäynnin kysyttyjen kysymisten hyödyllisydestä, jonka vastaukset olivat enemmän yksimielisiä. Tuomareista 75 % oli "Täysin eri mieltä" tai "Jokseenkin eri mieltä" siitä, että kysymykset olisivat hyödyllisiä. Yksi tuomari oli vastannut, että on "Jokseenkin samaa mieltä" kysymisten olevan hyödyllisiä. Suurin osa tuomareista oli kuitenkin sitä mieltä, ettei kysymykset kesken oikeudenkäynnin olleet hyödyllisiä.

5.7 Oman mielipiteen ilmaiseminen ja perustelu

Onko oikeudellisen kannan perustelu lautamiehille vaikeaa? Tähän kysymykseen tuomarit vastasivat täysin kaksijakoisesti. Tuomareista 50 % vastasi olevan täysin tai jokseenkin samaa mieltä ja toinen puolisko oli täysin tai jokseenkin eri mieltä. Jokseenkin -muotoisiin kysymyksiin vastasi molempien vain yksi tuomari. Lautamiehiltä kysyttiin vähän samantyyppinen kysymys "Onko eriävän mielipiteen ilmaiseminen ja perustelu vaikeaa?". Lautamiehistä 48 % vastasi "Jokseenkin eri mieltä" ja 28 % vastasi "Täysin eri mieltä". Vastanneista 6 % eli 3 lautamiestä vastasi olevansa "Jokseenkin samaa mieltä" asiasta. Loput lautamiehistä vastasi neutraalin vaihtoehdon tai "Jokseenkin samaa mieltä". Selkeä enemmistö lautamiehistä ei koe eriävän mielipiteen ilmaisua ja perustelua vaikeaksi.

5.8 Epäselvyydet ja ristiriidat

Lautamiehiltä kysytiin kysymys, onko tuomarin kanssa ollut epäselvyyksiä tai ristiriitoja oikeudenkäynnin aikana. Lautamiehistä 78 % vastasi "Ei juuri koskaan", 20 % vastasi "Harvoin" ja yksi lautamies vastasi "Joskus". Epäselvyydet ovat suhteellisen harvinaisia näiden vastausten perusteella.

5.9 Nämäkyserot ja lautamiesten näkemysten huomioon ottaminen päättösneuvottelussa

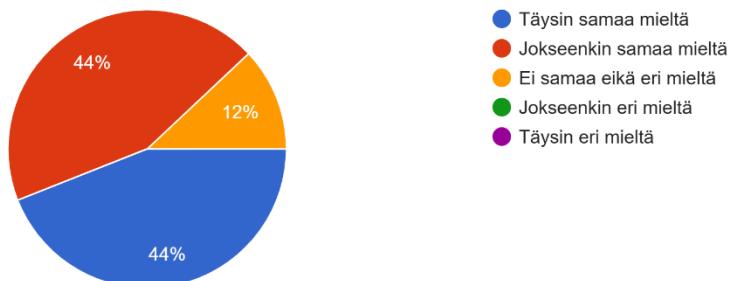
Molemmilta osapuolilta kysytiin kysymys "Kuinka usein tuomarin ja lautamiesten näkemykset eroavat toisistaan päättösneuvottelussa?" Tuomareista 66,7 % vastasi "joskus" ja loput 33,3 % vastasi "harvoin". Lautamiehistä 50 % vastasi "harvoin", 30 % "ei juuri koskaan" ja 20 % "joskus". Tuomareiden mielestä näkemykset eroavat useammin, kuin lautamiesten mielestä.

Tuomareilta kysytiin prosenttiarvio siitä, kuinka moni päättösneuvottelu johtaa äänestykseen. Tuomareista 11 vastasi 5 % tai alle sen. 11 tuomarista neljä tuomaria vastasi alle 1 % tai 0 %. Yksi tuomari vastasi 10 %. Päättösneuvotteluissa siis koetaan olevan jonkin verran eriäviä mielipiteitä, enemmänkin tuomareiden näkökulmasta, mutta tosi pieni prosentiosuuus päättösneuvotteluista johtaa lopulta äänestykseen. Kyselytuloksen perusteella päättösneuvotteluissa saadaan eriävistä mielipiteistä huolimatta useimmiten aikaan yhteneväinen päätös ilman tarvetta äänestää.

Seuraavalla kysymyksellä lautamiesten näkemysten huomioonottamisesta kartoitettiin osapuolten kokemusta siitä, ottaako tuomari lautamiesten näkemykset huomioon päätöksenteossa. Vastaukset olivat molemilla osapuolilla samantyyppiset.

Tuomari huomioi lautamiesten näkemykset lopullisessa päätöksessä.

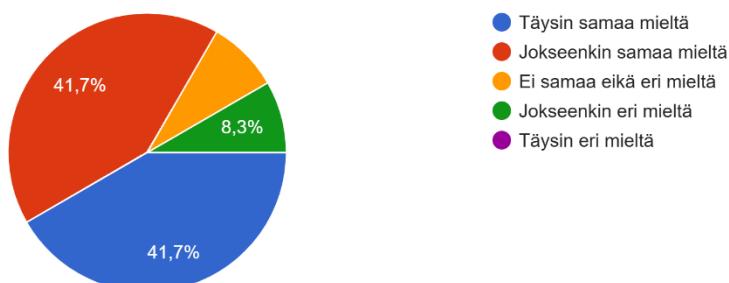
50 vastausta

Kuva 6 Kysymys lautamiehille lautamiesten näkemysten huomioimisesta lopullisessa päätöksessä

Koen, että lautamiesten näkemykset otetaan huomioon päätöksenteossa.

12 vastausta

Kuva 7 Kysymys tuomareille lautamiesten näkemysten huomioimisesta lopullisessa päätöksessä

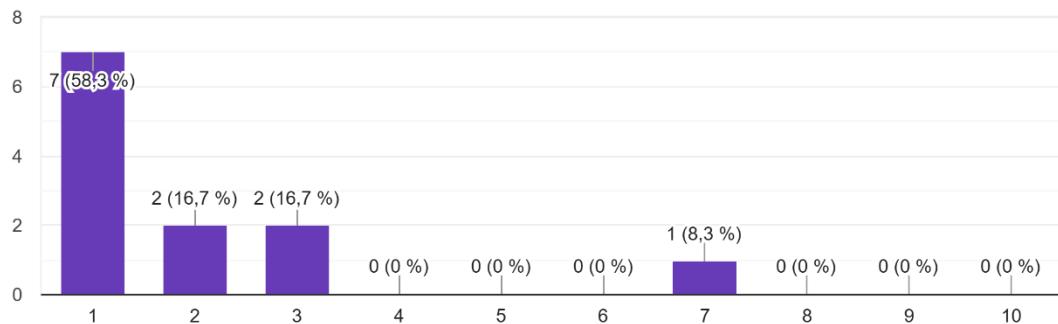
Molemmat osapuolet vastasivat yli 80 % vastausprosentilla täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Yksi tuomari vastasi "Jokseenkin eri mieltä" ja loput vastaajista vastasi neutraalin vaihtoehdon. Tiivistetysti suurin osa lautamiehistä ja tuomareista kokee, että lautamiesten näkemykset otetaan huomioon päätöksenteossa.

5.10 Lautamiesjärjestelmän hyödyllisyys

Kyselyt päätyivät kysymykseen "Kuinka hyödylliseksi koet lautamiesjärjestelmän?". Tämän kysymyksen vastaukset kertoivat selkeästi, kuka on lautamiesjärjestelmän kannalla ja kuka ei.

Kuinka hyödylliseksi koet lautamiesjärjestelmän?

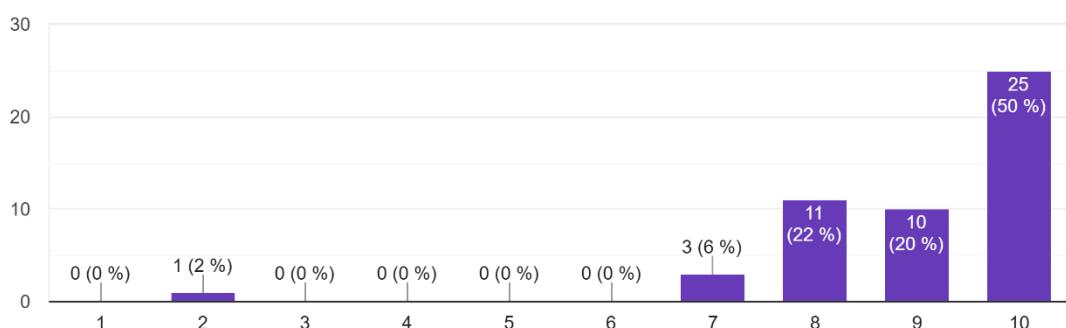
12 vastausta

Kuva 8 Tuomareiden vastaukset lautamiesjärjestelmän hyödyllisyydestä

Kuinka hyödylliseksi koet lautamiesjärjestelmän?

50 vastausta

Kuva 9 Lautamiesten vastaukset lautamiesjärjestelmän hyödyllisyydestä

Jakauma on selkeä. Vastausvaihtoehdot jakautuivat lukuihin 1-10, joista 1 oli "En ollenkaan hyödylliseksi" ja 10 oli "Todella hyödylliseksi". Tuomareista reilusti yli 50 % valitsi vaihtoehdon 1 ja yhtä lukuun 7 vastannutta tuomaria lukuun ottamatta kaikki vastasivat lukuvälille 1-3. Lautamiehet olivat eri mieltä. Puolet vastasivat luvun 10 ja loput yhtä lukuun 2 vastannutta lautamiestä lukuun ottamatta vastasivat lukuvälille 7-10. Yksi lautamies koki lautamiesjärjestelmän hyödyttömäksi vastauksellaan 2. Lautamiesten vastausten keskiarvo oli 9 ja tuomareiden keskiarvo oli 2.

5.11 Osapuolten nostoja yhteistyöstä

Lopuksi kyselyyn oli laitettu vapaaehtoinen avoin vastausvaihtoehto, johon lautamiehet ja tuomarit saivat jakaa vapaasti omia mielipiteitä lautamiesjärjestelmästä ja tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä. Tuomareista kysymykseen vastasi 2 henkilöä ja lautamiehistä 20. Tuomareiden vastauksissa esille nousivat lautamiesten huono käytös istunnossa, kuten keskustelu kesken käsittelyn, melskaaminen, kun laaditaan julistettavaa ratkaisua, oman koneen kytkeminen viraston telakkaan tai ilmoittaminen vasta istuntopäivän aamuna, ettei pääse istuntoon. Hän kerto työskentelyn sujuvuuden lautamiesten kanssa riippuvan paljon siitä, millaisia lautamiehiä istuntoon sattuu, kuten esimerkiksi puhelias, kokenut tai kokematon tai kiinnostunut ja ei niin kiinnostunut. Erään tuomarin mielestä lautamieskokoonpano hidastaa ratkaisunantoa.

Lautamiehet puolestaan olivat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä työskentelyyn tuomarin kanssa. Tuomarit saivat kiitosta lautamiesten huomioon ottamisesta ja siitä, että he osaavat avata asiaa hyvin lain kautta. Yhteistyön positiivisiksi puoliksi nousi lautamiesten huomiot asioista, joita tuomari ei välttämättä ollut huomannut, sekä lautamiesten tuomat eri näkökulmat. Myös lautamiesten elämänkokemus ja muut ammatilliset taidot koettiin lautamiesten vahvuksiksi. Moni lautamiehistä mainitsi tuomareiden väliset erot, jota ei kylläkään koettu niinkään negatiivisena asiana. Positiiviseksi koettiin myös se, että jos tuomari osaa avata asiaa lain kautta hyvin, usein lautamieskin tulee samaan päätelmään tuomarin kanssa. Eräs lautamies kerto oppineensa arvostamaan tuomarin työtä ja kokee tuomareiden olevan monipuolisia ammattilaisia.

Negatiivisiksi asioiksi yhteistyöstä mainittiin lautamiesten vastausten johdattelu mieleiseksi tuomareiden puolelta ja istuntoon tulo niin viime tingassa, ettei alustavaan keskusteluun jää aikaa. Pari lautamiestä olivat sitä mieltä, että lautamiesjärjestelmästä voitaisiin luopua, sillä se on niin vanhanaikainen, eikä lautamiehillä ole riittävää osaamista tehdä päätöksiä vakavista rikoksista. Eräs 30 vuotta lautamiehenä toiminut henkilö kerto, että nykyään tuomareiden ja lautamiesten väillä on kahtiajako, jota ei hänen uransa alkuaikoina ollut. Kahtiajako näkyy

esimerkiksi siinä, että osasta tuomareista aistii, että he ajattelevat lautamiesten olevan taakka istunnossa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksesta oli selvittää tuomareiden ja lautamiesten välisen yhteistyön nykyistä tilannetta, osapuolten näkemyksiä ja kokemuksia yhteistyön sujuvuudesta, sekä arvioida lautamiesjärjestelmän toimivuutta osapuolten välisen yhteistyön näkökulmasta. Kyselyiden vastausprosentti oli melko hyvä, tuomareista kyselyn vastasi 50 % ja lautamiehistä 58 %. Tutkimuksessa täytyy huomioida se, että tulokset kuvaavat vain vastanneiden näkemyksiä aiheesta. Kyselyt laadittiin erikseen tuomareille ja lautamiehille, jotta molempien osapuolien mielipide ja kokemus saatiiin eriteltyä esiiin.

Lautamiesten vastausten perusteella tuomareiden ja lautamiesten välinen yhteistyö istunnossa on pääasiassa toimivaa. Lautamiehet eivät kokeneet tuomarin kanssa olevan erityisemmin ristiriitoja ja he kokivat saavansa riittävästi tukea tuomarilta ennen oikeudenkäyntiä ja sen aikana. Lautamiehet kokivat myös muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, että tuomari kannustaa heitä avoimeen keskusteluun ja omien mielipiteiden esittämiseen. Suurin osa lautamiehistä eivät kokeneet eriävän mielipiteen ilmaisia vaikeaksi, mikä on hyvä asia. Lautamiesten mukaan tuomari huomioi myös lautamiesten näkemykset lopullisessa päätöksessä. Yksikään lautamies ei vastannut tähän kielteistä vastausta. Lautamiehet kokivat, ettei heillä ole tuomareiden kanssa paljonkaan näkemyseroja oikeudenkäynneissä. Kaikki lautamiehet kokevat tunnevansa oikeudenkäynnin kulun, sekä lautamiehen roolit ja tehtävät hyvin. Lautamiehet pitivät tuomarin ja lautamiesten välistä yhteistyötä tuomareita tärkeämpänä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuden kannalta. He myös kokivat lautamiesjärjestelmän yhtä lautamiestä lukuun ottamatta hyödylliseksi. Lautamiehet kokivat kuitenkin myös joitain negatiivisia asioita yhteistyössä, kuten sen, että monesti tuomarit johdattelevat lautamiesten vastaukset mieleisekseen.

Tuomareiden vastausten perusteella osa oikeudenkäynnin vaiheista toimivat lautamiesten kanssa, mutta yhteistyössä löytyy paljon parannettavaa. Lautamiesten kysymykset kesken oikeudenkäynnin koettiin suurimalta osin hyödyttöviksi. Oikeudellisen kannan perustelu lautamiehille koettiin tasaisesti sekä vaikeaksi, että

helpoksi. Lautamiesten koettiin voivan osallistua keskusteluun vapaasti ilman pelkoa arvostelusta. Tuomarit kokivat lautamiesten kanssa samoin, että lautamiesten näkemykset huomioidaan päätöksenteossa. Tuomareista puolet olivat eri mieltä siitä, että lautamiehet tuntisivat roolinsa oikeudenkäynnissä riittävän hyvin. 33,3 % vastasi tähän neutraalin vastausvaihtoehdon. Tuomarit kokivat osapuolilla olevan enemmän näkemyseroja päätösneuvottelussa, kuin lautamiehet. Kuitenkin päätösneuvottelun johtaminen äänestykseen oli harvinaista. Tuomareiden mielestä lautamiesten ja tuomarin välistä toimivaa yhteistyötä pidettiin suurimmaksi osaksi tärkeänä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta. Lautamiesjärjestelmän hyödyllisyystä kysyttäessä suurin osa tuomareista oli sitä mieltä, ettei lautamiesjärjestelmä ole ollenkaan hyödyllinen. Kysymys tuomareiden saamasta ohjeistuksesta lautamiesten kanssa herätti eniten kysymyksiä. Vastaukset jakautuivat paljon tuomareiden välillä ja yhden tuomarin vastaus ohjeistuksen täydellisestä puuttumisesta oli yllättävä.

Lautamiehet arvostavat omaa rooliaan oikeudenkäynneissä ja yhteistyötä tuomarin kanssa, mutta tuomarit kokevat lautamiesten toiminnan usein ongelmalliseksi. Tämä voi olla heijastusta siitä, että lautamiehet kokevat saavansa enemmän tukea, he kokevat itsensä kuulluksi ja oman roolinsa tärkeäksi oikeudenkäynneissä. Tuomarit puolestaan saattoivat arvioida yhteistyötä kriittisemmin työnkuvansa ja vastuunjaon näkökulmasta.

Tuomarin näkökulmaa lautamiesten oman roolin riittämättömästä ymmärtämisenstä puolaa se, että lautamiehillä erilaisia toimintatapoja, jotka kertovat heidän tietämättömyydestään oikeudenkäyneistä. Tämä käy ilmi Zakin artikkelista ja eräs tuomari kertoi tästä avoimessa kysymyskohdassa. Toimintatapoja ovat esimerkiksi kysymysten kysyminen kesken istunnon ja myöhästely. Lautamiehet eivät välttämättä itse ymmärrä, ettei heillä ole tarpeeksi tietämystä oikeudenkäyneistä, sillä heillä ei ole riittävää koulutusta siitä, miten oikeudenkäynneissä tulisi toimia ja kuinka tärkeää esimerkiksi aikataulujen noudattaminen on oikeudenkäynnin onnistumisen kannalta.

Erityisesti esille nousevia eroavaisuuksia osapuolten välillä olivat lautamiesten oman roolin ymmärtäminen, näkemyserot päätösneuvottelussa ja lautamiesjärjestelmän hyödyllisyys. Isoimpana ongelmana näyttäytyi kuitenkin koulutuksen ja

ohjeistuksen puute molemmille osapuolille. Tuomarit eivät selkeästi ole saaneet riittävää koulutusta lautamiesten kanssa työskentelyyn ja lautamiehet puolestaan eivät ole saaneet riittävää koulutusta oikeudenkäynneissä toimimiseen. Tuomareiden koulutuskysymys voitaisiin ratkaista esimerkiksi järjestämällä koulutuksia kaikille aloittaville käräjätuomareille yhteistyöstä lautamiesten kanssa. Myös lautamiesten koulutusta voisi lisätä järjestämällä jokaiselle aloittavalle lautamiehelle kattavan perehdytyksen lautamiehen työhön. Näin voitaisiin vähentää esimerkiksi lautamiesten kysymyksiä kesken oikeudenkäynnin, joita tuomarit kokevat haitalisina. Lautamiehillä ei ole välttämättä tietoa siitä, että kysymykset tulisi jättää kokonaan päätösneuvotteluun, mistä seuraa ylimääräisiä kysymyksiä kesken istunnon, joka puolestaan häiritsee tuomarin työskentelyä.

Avoin keskustelu ja mielipiteiden ilmaisu näyttäytyi molempien osapuolten muukaan avoimena ja kannustavana. Molemmat osapuolet kokivat myös, että lautamiesten näkemykset otettiin huomioon päätöksenteossa, mikä on tärkeää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja lautamiesten tarkoituksen toteutumisen kannalta.

Avoimet vastaukset tukivat varsinaisen kyselyn tuloksia. Tuomarit kokivat lautamiesten käytöksen joskus haastavaksi ja turhauttavaksi, kun taas lautamiehet korostivat tuomareiden hyvää ammattitaitoa ja vuorovaikutusta. Avoimissa vastauksissa nousi myös esille osapuolten yksilöllisyys – yhteistyön laatu riippuu paljon siitä, minkälaisia persoonia istunnossa kulloinkin työskentelee.

Kyselyyn vastasi 12 tuomaria ja 50 lautamiestä. Tuomareiden vastaukset eivät anna niin laajaa ja todellista kuvaaa tuomareiden kokemuksesta tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä, sillä vastanneita on niin vähän. Lautamiesten vastauksista saa puolestaan jo suhteellisen laajan käsityksen lautamiesten näkemyksistä aiheesta. Kyselyaktiivisuus voi myös kertoa osapuolten kiinnostuksesta aihetta kohtaan. Toisaalta, jos tuomarit haluaisivat järjestelmään muutosta, olisi kyselyyn vastaaminen tietynlaista vaikuttamista.

Lautamiesjärjestelmästä on osoitettu monia eri näkemyksiä puolesta ja vastaan. Vaikuttaisi siltä, että lautamiesjärjestelmä kaipaisi jonkinlaista muutosta. Järjestelmässä on paljon hyviä puolia, jonka takia sitä ei kannattaisi kokonaan poistaa,

mutta järjestelmää tulisi muuttaa nykyaisempaan suuntaan. Esimerkkejä lautamiesjärjestelmän uudistamiseen voisi olla tuomareiden ja lautamiesten koulutuksen lisääminen ja lautamiesten työskentelyn keskittäminen sellaisiin asioihin, joista heistä on hyötyä, kuten asioihin joihin lautamiehillä on tietoutta tai muuta tärkeää kokemusta. Myös asiantuntijoiden käyttö lautamiesten sijasta voisi olla aiheellista tietynlaisissa rikosasioissa. Esimerkiksi talousrikosten käsitteilyssä voisi hyödyntää talousasioiden asiantuntijoita tai seksuaalirikoksissa terveys- ja hyvinvointialan ammattilaisia, joilla on kokemusta esimerkiksi seksuaalirikosten uhrien kanssa työskentelystä. Myös lautamiesjärjestelmän perusteellinen uudelleenarviointi sen hyödyllisyydestä olisi paikallaan.

Mahdolliseksi jatkotutkimusaiheeksi voisi esittää lautamiesjärjestelmän nykyaisuuden uudelleenarviointia, sekä lautamiesjärjestelmän hyödyllisyyden peilaamista vanhempaan aikaan verrattuna nykykaan. Aiheesta voisi myös tehdä kattavan selvityksen siitä, mitkä seikat lautamiesjärjestelmässä toteuttaa sen tarkoitusta ja mitkä eivät.

LÄHTEET

Hakola, Kirsti 1999. Hyvä lautamies. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

HE 4/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 2 luvun ja käräjäoikeuslain 6 §:n muuttamisesta. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2014/4#OTO> Luettu 27.4.2025.

HE 136/2018. Laki käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2018/136#bills> Luettu 26.4.2025.

Helenius, D. & Linna, T. 2024. Siviili- ja rikosprosessioikeus. Alma Talent Helsinki. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezp.oamk.fi:2047/teos/JAHBJXETEB#kohta:I\(\(20\)Yleinen\(\(20\)osa\(:1\(\(a0\)Joh-danto\(:1.2\(\(20\)Siviiliprosessi\(\(20\)\(\(\(\(riita-asian\(\(20\)oikeu-denk\(\(e4\)ynti\)\(\(20\)\(\(2013\)\(\(20\)rikosprosessi\(\(20\)\(\(\(\(rikosasian\(\(20\)oikeu-denk\(\(e4\)ynti\)/piste:t5gL](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezp.oamk.fi:2047/teos/JAHBJXETEB#kohta:I((20)Yleinen((20)osa(:1((a0)Joh-danto(:1.2((20)Siviiliprosessi((20)((((riita-asian((20)oikeu-denk((e4)ynti)((20)((2013)((20)rikosprosessi((20)((((rikosasian((20)oikeu-denk((e4)ynti)/piste:t5gL) Luettu 1.5.2025.

Jokela, Antti 2015. Oikeudenkäynti 3. Alma Talent. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezp.oamk.fi:2047/teos/BAFBXXTBBAEF#kohta:3\(\(20\)OI-KEUSSALI\(\(ad\)VIESTINN\(\(c4\)N\(\(20\)OIKEUS\(\(ad\)POLIITTI-SET\(\(20\)JA\(\(20\)\(\(ad\)\(\(20\)NORMATIIVISET\(\(20\)PERUS\(\(ad\)TEET\(:3.8\(\(20\)P\(\(e4\)\(\(e4\)k\(\(e4\)sittely\(\(20\)k\(\(e4\)r\(\(e4\)j\(\(e4\)oikeudessa/piste:t2Uk](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezp.oamk.fi:2047/teos/BAFBXXTBBAEF#kohta:3((20)OI-KEUSSALI((ad)VIESTINN((c4)N((20)OIKEUS((ad)POLIITTI-SET((20)JA((20)((ad)((20)NORMATIIVISET((20)PERUS((ad)TEET(:3.8((20)P((e4)((e4)k((e4)sittely((20)k((e4)r((e4)j((e4)oikeudessa/piste:t2Uk) Luettu 20.1.2025.

Jokela, Antti 2008. Rikosprosessi. Alma Insights. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/BAIBIXCTEB#kohta:I.\(\(20\)Uuden\(\(20\)rikosproses-sin\(\(20\)l\(\(e4\)ht\(\(f6\)kohdat\(\(20\)ja\(\(20\)tavoitteet\(\(20\)\(:1.2.\(\(20\)Rikosproses-sin\(\(20\)p\(\(e4\)\(\(e4\)vaiheet,\(\(20\)teht\(\(e4\)v\(\(e4\)t\(\(20\)ja\(\(20\)tavoit-teet\(\(20\)\(:1.2.1.\(\(20\)Rikosprosessin\(\(20\)p\(\(e4\)\(\(e4\)vaiheet\(\(20\)/piste:b306](https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/BAIBIXCTEB#kohta:I.((20)Uuden((20)rikosproses-sin((20)l((e4)ht((f6)kohdat((20)ja((20)tavoitteet((20)(:1.2.((20)Rikosproses-sin((20)p((e4)((e4)vaiheet,((20)teht((e4)v((e4)t((20)ja((20)tavoit-teet((20)(:1.2.1.((20)Rikosprosessin((20)p((e4)((e4)vaiheet((20)/piste:b306) Luettu 12.6.2025.

Jyväskylän yliopisto 2025. Menetelmäpolku-tutkimusstrategiat-laadullinen tutkimus. Luettavissa: <https://sites.apptest.jyu.fi/mehu/fi/menetelmapolku/tutkimus-strategiat/laadullinen-tutkimus> Luettu 7.5.2025.

Knapp, Noora 2022. Raiskaussyyte hylättiin – oikeusoppineet ihmeissään lautamiesten perusteluista Keski-Suomen käräjäoikeudessa. Ilta Sanomat. Luettavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008799517.html> Luettu 26.5.2025.

Kuntaliitto 2025. Sidonnaisuudet. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/laki/kunnan-toimielimet-ja-johtaminen/luottamushenkilon-asema/sidonnaisuudet> Luettu 17.6.2025.

Tolonen, Päivi 2022. Lautamiesten koulutusta tulisi lisätä, arkijärjenkäyttö ei riitä tuomitsemistoiminnassa. Alma insights. Luettavissa: <https://www.almain-sights.fi/juridiikan-ja-talouden-uutiset/lautamiesten-koulutusta-tulisi-lisata-arkijar-jen-kaytto-ei-riita-tuomitsemistoiminnassa-2/> Luettu 26.5.2025.

Trustmary 2024. Esittelyssä paras kysely: viisiportainen asteikko. Luettavissa: <https://trustmary.com/fi/kyselyt/esittelyssa-paras-kysely-viisiportainen-asteikko/> Luettu 7.5.2025

Tuomioistuinlaitos 2025. Lautamiehet käräjäoikeudessa. Luettavissa: <https://tuomioistuimet.fi/fi/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/yleisettuomioistuimet/ka-rajaoikeudet/lautamiehet.html> Luettu 23.3.2025.

Vihanta, Ari 2023. Poikkeuksellinen tilanne murhaoikeudenkäynnissä: koko kästittelty menee uusiksi, koska lautamies nukahti. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20055446> Luettu 7.5.2025.

Zaki, Sonia 2025. Tavikset tuomareina. Luettavissa: <https://www.uusijuttu.fi/historie/s7GeWcfV-aeJYN4dS-d15aa> Luettu 20.2.2025

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689. Luettavissa: <https://www.edilex-fi.ezp.oamk.fi:2047/lainsaadanto/19970689#L10> Luettu 15.4.2025.

Laki käräjäoikeuden lautamiehistä 675/2016. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160675> Luettu 23.3.2025.

Oikeudenkäymiskaari 4-000/1734. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1734/4-000> Luettu 12.6.2025.

Oikeusministeriö 2023. Lautamiesten valintatavasta. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164666/OM_2023_8_SO.pdf?sequence=4 Luettu 23.3.2025.

LIITTEET

LIITE 1 KYSELYPOHJA LAUTAMIEHILLE TUOMARIN JA LAUTAMIESTEN VÄLISESTÄ YHTEISTYÖSTÄ JA VUOROVAIKUTUKSESTA

Kysely lautamiehille tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta

Käräjäsihteeri Sanni Tolonen, opinnäytetyön kysely, Oulun ammattikorkeakoulu,
Oikeustradenomi

* Pakollinen kysymys

1. Kuinka kauan olet toiminut lautamiehenä? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Alle vuoden
- 1-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- yli 10 vuotta

2. Kuinka sujuvana koet yhteistyön tuomarin kanssa oikeudenkäynnin aikana? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Enk Erittäin sujuvana

3. Onko ollut tilanteita, joissa tuomarin kanssa on ollut epäselvyyksiä tai ristiriitoja *
oikeudenkäynnin aikana?

Merkitse vain yksi soikio.

- Usein
- Joskus
- Harvoin
- Ei juuri koskaan

4. Esitätkö tuomarille kysymyksiä kesken oikeudenkäynnin (jos päätösneuvottelua * ei lasketa)?

Merkitse vain yksi soikio.

- Usein
- Joskus
- Harvoin
- En juuri koskaan

5. Saan tuomarilta riittävästi tukea ja ohjausta ennen oikeudenkäyntiä ja sen * aikana.

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

6. Koen, että tuomari kannustaa avoimeen keskusteluun ja mielipiteiden esittämiseen. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

7. Koen, että eriavän mielipiteen ilmaiseminen ja perustelu on vaikaaa. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

8. Tuomari huomioi lautamiesten näkemykset lopullisessa päätöksessä. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

9. Tunnen oikeudenkäynnin kulun, sekä roolini ja tehtäväni lautamiehenä hyvin. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

10. Kuinka usein lautamiesten ja tuomarin näkemykset eroavat toisistaan päättösneuvottelussa? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Usein
- Joskus
- Harvoin
- Ei juuri koskaan

11. Kuinka tärkeänä pidät tuomarin ja lautamiesten välistä toimivaa yhteistyötä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En o Erittäin tärkeänä

12. Kuinka hyödylliseksi koet lautamiesjärjestelmän? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En o Todella hyödylliseksi

13. Tuleeko mieleesi vielä jotain muuta tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä tai vuorovaikutuksesta?

LIITE 2 KYSELYPOHJA TUOMAREILLE TUOMARIN JA LAUTAMIESTEN VÄLISESTÄ YHTEISTYÖSTÄ JA VUOROVAIKUTUKSESTA

Kysely tuomareille tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta

Käräjäsihteeri Sanni Tolonen, opinnäytetyön kysely, Oulun ammattikorkeakoulu,
Oikeustradenomi

* Pakollinen kysymys

1. Kuinka kauan olet toiminut tuomarina? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Alle 5 vuotta
- 5-10 vuotta
- 11-20 vuotta
- yli 20 vuotta

2. Kuinka sujuvana koet yhteistyön lautamiesten kanssa oikeudenkäynnin aikana? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Eritt Erittäin sujuvana

3. Kuinka usein lautamiehet esittävät kysymyksiä tai kommentteja tuomarille
tyypillisen oikeudenkäynnin aikana (jos päätösneuvottelua ei lasketa)? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Usein
- Joskus
- Harvoin
- Ei juuri koskaan

4. Koen lautamiesten kysymykset hyödyllisiksi kesken oikeudenkäynnin tai tauoilla * kokonaisuuden kannalta.

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

5. Olen saanut riittävästi ohjeistusta lautamiesten kanssa työskentelyyn. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

6. Koen, että oman oikeudellisen kannan perustelu lautamiehille on vaikeaa. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

7. Mielestäni lautamiehet voivat osallistua keskusteluun
päätösneuvottelussa vapaasti ilman pelkoa arvostelusta. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

8. Koen, että lautamiesten näkemykset otetaan huomioon päätöksenteossa. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

9. Koen, että lautamiehet ymmärtävät roolinsa oikeudenkäynnissä riittävän hyvin. *

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

10. Kuinka usein tuomarin ja lautamiehen näkemykset eroavat toisistaan päätösneuvottelussa? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Usein
 Joskus
 Harvoin
 Ei juuri koskaan

11. Kuinka monta prosenttiyksikköä arvioisit päätösneuvotteluista johtavan äänestykseen? *

12. Kuinka tärkeänä pidät tuomarin ja lautamiesten välistä toimivaa yhteistyötä oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden kannalta? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Enk Erittäin tärkeänä

13. Kuinka hyödylliseksi koet lautamiesjärjestelmän? *

Merkitse vain yksi soikio.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Enk Todella hyödylliseksi

14. Tuleeko mieleesi vielä jotain muuta tuomarin ja lautamiesten välisestä yhteistyöstä tai vuorovaikutuksesta?
